

זאב ז'בוטינסקי ותנועת הגדודים העבריים

א.

ב„סיפור ימי“ — האוטוביוגרפיה של ז'בוטינסקי — נאמר: „בשני דברים קשורה התחלת פעולתי הציונית: באופירה האיטלקית (הכונה לפגישה מסוימת עם ידיד ציוני ותיק של ז'בוטינסקי — עם ה' זלצמן) וברעיון ההגנה“. ואף אמנם, ברעיון ההגנה מתקשרת פעולתו הציונית של ז'בוטינסקי מראשיתה ועד לימיו האחרונים.

מפי איש שהיה מקורב אל ז'בוטינסקי בשנים הראשונות לפעולתו הציונית שמעתי על עובדה אחת, המסבירה קיום מסויימים העוברים כחוט השני בכל פעולתו: הערצת הכוח, הרגשת חולשה ורדיפה אחרי סמלים של כוח; בעודנו צעיר, תלמיד בית-ספר, העליב אותו אופיצר רוסי אחד. ועלבון זה היה לחויה, אשר הטביעה, כנראה, את חותמה על כל דרך חייו ופעולתו; הוא עוזב אחר זה את בית-הספר הרוסי, נוסע לחו"ל ומאז הוא מתנגד תמיד להתערבות היהודי בין זרים, בדעתו כי סופה להביא רק לדחיקת רגל ולעלבונות; הוא פוסח על דלתות הקלובים הרוסים והחברות הספרותיות הרוסיות, הפתוחים לפניו לרוחה, ודוחה כל הצעה להצטרף כחבר להן. רעה בעיניו השתתפות יהודים במפלגות לא יהודיות והוא נלחם בתופעה זו. „היהודי — מרבה ז'בוטינסקי להסביר — לא יביא, בסופו של החשבון, ברכה לתנועה הכללית. הוא אך ישרה בין האחרים זרות לעינין המשותף, ולעצמו יביא, ע"י התערבו עם האחרים, רק קללה ועלבון“.

ז'בוטינסקי שואף איפוא לעמדה יהודית עצמאית. הוא מקדיש את כל כשרונותיו לפעולת-הטפה לתרבות ולשפה העברית, שזה אך החל להכיר וללמוד אותה. בזאת הוא מתחיל את פעולתו הציונית. את התשובה לשאלות הכאובות ביותר ביהדות הוא רואה אך בבנין עמדות עצמאיות בארץ-ישראל. „נדבך אל נדבך בבנין הארץ — זוהי תשובתנו“, כותב ז'בוטינסקי באותה תקופה. אך שאיפתו העזה והכמוסה ביותר של ז'בוטינסקי, למראשית ימי פעולתו הציונית — זו הקמת כוח עברי.

וכאן, אולי, הטרגדיה הגדולה בחייו ובפעולתו של ז'בוטינסקי. הוא שואף לעצמאות יהודית, לשמירת הדמות של היהודי בכל המצבים, הוא כותב ברטט של הערצה על היהודי המופיע בזקנו ופאותיו, בבגדיו המיוחדים, בתוך קהל שונאים. אך אין זה עולה על דעתו כלל, לשוב לאותה יהדות של היהודי בעל הזקן והפאות. ובו בזמן אין הוא רואה כל עצמאות יהודית בצורה אחרת. הוא אך מטיף ליצירתה; מורגש בדבריו הכוח הרב שבהכרת ההכרח, ואולם אין עמו כוח האמונה. הוא רואה את המטרה הנכספת, אך איננו רואה את דרכי ההגשמה, ובעיקר אינו רואה את המגשימים.

ושניות טרגית זו מורגשת אצל ז'בוטינסקי באופן מיוחד בענין ההגנה. הוא שואף לכוח עברי, אך איננו מאמין בו הרבה. וכשהוא מתקרב אל ניצני הכוח העברי, אמונתו פוחתת עוד יותר; כזר ירגיש עצמו בין נושאי שאיפתו הכמוסה והיקרה ביותר. ב-1903 — אחרי הפרעות בקישינוב — מנסה ז'בוטינסקי לעורר את רעיון ההגנה העצמית בחוגים הקרובים לו. בינתיים נודע לו, כי כבר קיימות קבוצות של הגנה עצמית, והוא מצטרף אל אחת מהן. אך עם צעדיו הראשונים בהגנה העצמית, הרי הוא מתיאש. ב-1906 הוא כותב: „ההגנה עצמית, מסופקני אם אפשר לדבר עליה

ברצינות. בסך הכל לא הביאה כל תועלת... בשעה שהם רוצים, הם פורעים וטובחים יהודים כרצונם, ויד ההגנה העצמית קצרה תמיד. יש ניחומים בהגנה, אבל תוצאותיה המעשיות הנן אפס, ותהיינה תמיד אפס". ארגון ההגנה העצמית לא יכול לעמוד בפני המוני הפורעים שנתמכו על ידי ממשלת הצאר ברוסיה, גם לא היו לו כל סכויים לכך. ערך ההגנה היה בעצם ההאבקות, בעמידת החלש על נפשו. הן לא אחת קרה הדבר שהאבקות כזו של חלשים עם חזקים הביאה לידי שינויים במערכות הכוחות; כי יש אשר המנוצחים בהווה סוללים דרך לנצחונם בעתיד על ידי עצם התגוננותם בפני החזק. ואולם סוד זה נעלם מז'בוטינסקי. הוא עושה אך את החשבון של הצלחה בלתי אמצעית.

ולא רק בגולה, גם בא"י אין ז'בוטינסקי מגלה את הסגולה לראות את הנצנים של אותו הכוח העברי, אשר אליו הוא נושא את נפשו. הוא מבקר את א"י ב-1909. השנה היא שנת ייסוד „השומר". מעבר להתחלות הקטנות נראים אזי לרבים מראות-עתיד כבירים. אנשים הוזים וחולמים, כמיכאל הלפרין או כיהושע ברזלי, נושאים לבם לכיבושים של חבלי ארץ, או לתפיסת מקומות היסטוריים בכוחם של מאות צעירים. אך גם הפיכחים-יותר מיוצרי „השומר" ומאנשי תנועת הפועלים רואים את ההתחלות הקטנות כאות להתעוררות הכוח העברי, השקוע בתרדמה בגולה. ואולם ז'בוטינסקי עובר כמעט ללא תשומת לב על פני הנסיונות הראשונים האלה של יצירת כוח עברי בארץ. רק דרך אגב הוא מזכיר ברשמי את הפרש העברי המזוין, שפגש בשדות ארץ-ישראל. ודאי, שהשתחררות המושבות העבריות מן האפוסטרופות של השומרים הערבים, שהיו ממונים על בטחון הרכוש והנפש במושבה עד בואו של „השומר", היתה קרובה ללבו של ז'בוטינסקי השואף לעצמאות ולכוח; אך אין הוא עומד על זאת כלל בשעת ביקורו בארץ. אילולא נעלם מז'בוטינסקי הערך הכמוס שבהתחלה זו של שמירה עברית, הרי אין ספק שהיה מעריך אז אחרת את ההווה שלה, וצופה במקצת גם את סכויי התפתחותה.

יש חושבים את ז'בוטינסקי לחולם חלומות ציונים נועזים. זוהי טעות. ז'בוטינסקי הוא מבקר מלא מרי, מורד נועז בקיים, אך חסרון האמונה והדמיון מונעים אותו מראות את האחרית הגדולה הצפונה בראשיתו של המעשה הקטן, ומשום כך אינו יכול לתת יד למניחי אבני-פינה לעתידות גדולים. תכונה זו מקצצת את כנפי חלומותיו.

ב.

תקופה חדשה ואפשרויות חדשות גפתחו לפני ז'בוטינסקי עם פרוץ המלחמה העולמית הקודמת, אשר נשאה בכנפיה מהפכות ותקומות חדשות, חורבן ובנין של עמים ומדינות. כאן דומה היה שאפשר לפסוח על התחלות קטנות, שאפשר להתחיל מן הגדולות. אז מופיע ז'בוטינסקי על הבמה הציונית עם התכנית שלו ליצירת כוח עברי — תכנית הגדודים העבריים.

מראשית המלחמה העולמית הקודמת הגיע ז'בוטינסקי לידי הכרה, כי תורכיה העותומנית עתידה לההרס ולהתפורר, וכי מפלתה של תורכיה זו, המנוהלת ע"י „התורכים הצעירים" והמתנגדת לכל שאיפה לאומית בתחומי המדינה העותומנית, היא תנאי להתפתחות הציונית. לפיכך דרש לכתחילה מאת התנועה הציונית להתקשר עם ארצות-ההסכמה, והחשיב את המאמצים ליצור כוח עברי בתוך צבאות ההסכמה. הזדמנות ראשונה לפתוח בהגשמת רעיון הגדודים העבריים ניתנה לו במצרים.

כאן נתקבצו מאות צעירים ממגורשי א"י. הם היו עדים ליחסם הפראי של השלטונות התורכים אל יהודי א"י ביום כניסת תורכיה למלחמה. רוב הפליטים נחטפו ונאסרו או, באותו יום החמשי המפורסם, יום הכרות המלחמה, ברחובות יפו, ומן הכלא לוקחו והוגלו מהארץ. רבים מן הפליטים האלה היו נכונים להצטרף אל מחנה הלוחמים כדי לשחרר את הארץ מידי התורכים. בתוך הפליטים נמצא גם האיש, שהתיצב, בדרך הטבע, בראש המתנדבים. זה היה יוסף טרומפלדור, אחד הקצינים היהודים המעטים בצבא רוסיה (מימי מלחמת רוסיה-יפן), ואחד הפעילים בתנועת העבודה והשמירה בארץ; כקצין רוסי נאלץ לעזוב את ארץ-ישראל, משנכנסה תורכיה למלחמה.

ז'בוטינסקי נקלע באותו זמן למצרים, בדרך מסעותיו בשליחות עתון רוסי אחד, וכאן הוא מוצא קרקע פורה לרעיון הגדודים העברים ונותן ביסוס פוליטי לתנועת ההתגייסות במצרים.

אולם גם הקמת הגדודים העברים צריכה היתה לבוא לידי התגשמותה המלאה לא בבת אחת, כי אם בדרך של התחלות קטנות ובלתי מושלמות. האנגלים, אשר אל צבאותיהם אמרו המתנדבים העברים להספח, לא נאחזו בהצעה זו בהתלהבות. אחר מ"מ מיגע הסכימו להקמת פלוגה של נהגי פרדות, אשר תשלח לחזית גליפולי. אכן, ז'בוטינסקי לא יכול היה להשלים עם ההתחלה המעטה הזאת. את גידול המפעל והתפתחותו, ואת התפקיד שמלאו מתנדבי גליפולי אח"כ ביצירת גדודי הקלעים, לא ראה ז'בוטינסקי. הוא עזב את המתנדבים במצרים ונסע ללונדון.

ג.

בלונדון מתחילה הפרשה העיקרית של מלחמתו ופעולותיו של ז'בוטינסקי להקמת חיל יהודי. קודם כל, מלחמה בתוך ההסתדרות הציונית. חלק גדול בתוך ההסתדרות הציונית ראה את כל הענין של העמדת היהודים לצד מסויים במלחמה העולמית כאַנְטוֹרָה מסוכנת. גרמניה של הזמן ההוא לא היתה מושבעת לשינאת יהודים. ארץ הפוגרומים היתה רוסיה הצארית, הקשורה במדינות ההסכמה. ואשר לתורכיה, היו רבים שזכרו לה חסד נעורים, עת שימשה מקלט ליהודים מגלות ספרד. העזובה והרשלנות התורכית נזקפו לטובתה של תורכיה, כי הן שנתנו מקום להתפתחותו של ישוב חפשי ולהקמתם של מוסדות עברים אוטונומיים בארץ. ההתייצבות כנגד תורכיה במערכה נראתה גם כמסכנת את מעמד הישוב העברי. מתוך כל הנימוקים האלה קמה התנגדות חזקה ליצירת גדודים עברים ולכל מגמתו של ז'בוטינסקי. לשוא הִרְבָּה להסביר את האופי החדש, אשר למשטר „התורכים הצעירים“, ואת מגמתם לדכא כל ניצן לאומי בתורכיה. לשוא הוכיח את ההכרח לגלות נכונות-למלחמה כדי לזכות באפשרויות של תקומה מדינית — המתנגדים לא שוכנעו. ז'בוטינסקי מצא אמנם בתוך ההסתדרות הציונית תומכים חשובים ברעיון הגדודים. אחד מהם היה חיים ויצמן, שקשר גם הוא את עתיד הציונות בשותפות מדינית עם ארצות ההסכמה. אולם המוסדות הרשמיים של ההסתדרות הציונית ראו את פעולתו של ז'בוטינסקי כמתנגדת לכיוון הציוני המקובל; וז'בוטינסקי יצא את ההסתדרות הציונית. מלבד המלחמה בתוך כתלי ההסתדרות, הציונית עוד היתה לו ולאנשים שנתרכזו סביבו מלחמה עם סוציאליסטים רדיקליים, אשר התאמצו להגיע לידי השפעה ברחוב היהודי בלונדון. סוציאליסטים אלה התנגדו, ברובם, להשתתפות במלחמה, באשר החזיקו ברעיון, כי התבוסה במלחמה תביא את המהפכה הסוציאליסטית.

והם הפיצו את הרעיון הזה בכל מקום. ולא רק ההשתמטות ממלחמה היתה מצוה חברתית בעיניהם; הם ראו להם לחובה גם להכניס דמורליזציה לתוך הצבא בכל ארץ וארץ לוחמת. אל ההטפה לגדודים יהודים ולהשתתפות יהודית במלחמה התיחסו כאל גילוי של ריאקציה ושוביניזם, והיו נלחמים בז'בוטינסקי ובנוהים אחריו בכל האמצעים שבידיהם, מתעמולה בעל-פה ובכתב ועד להפרעות במעשה ולפיצוץ אסיפות. אך המלחמה הקשה ביותר היתה לז'בוטינסקי עם האדישות היהודית. הוא פנה בקריאת התנדבות אל יהודי לונדון, אך רוב תושבי לונדון היהודים טיפחו את התקוה בלבם, לשבת בשלוה בבתייהם כל ימי המלחמה העולמית. רובם היו נתינים רוסים, והממשלה האנגלית לא נגעה בהם ולא גייסה אותם, אם כי רוסיה היתה בעלת בריתה של אנגליה. התעמולה של ז'בוטינסקי בקרב היהודים האלה לא נשאה פרי רב. זה היה אלמנט רחוק מכל שאיפות לאומיות וחברתיות. שאיפתו העיקרית של יהודי כזה היתה, כי יניחו לו לחיות בהשקט ונחת ולהתפרנס כאשר הוא מתפרנס. „אינני יהודי, אינני ציוני, אינני אנגלי ואינני רוסי, אופה אני“, השיב אחד היהודים האלה, תשובה טפוסית, כשנשאל למצפנו כיהודי, כיליד רוסיה וכתושב אנגליה.

מלחמה זו באדישות התישה את כוח ההסתערות של ז'בוטינסקי יותר מכל מלחמה אחרת; כאן לא הועילו כל כלי זינו, לא ההוכחה שבהגיון ולא הקריאה שבלב, לא מניע לאומי ולא צו חברתי. חומה זו של התנגדות לא מתוך אידיאה, אלא מתוך חוסר ענין, כמעט שהביאה את ז'בוטינסקי לידי יאוש; הוא לא נואש בצדקת רעיונו, גם לא ממאמצי הגשמה, כי אם מדרך ההתנדבות בהקמת הכוח העברי. לא עוד האמין כי כוח זה יקום מתוך רצונם החפשי החזק של היהודים.

ד.

ז'בוטינסקי לא היה, מעיקרא, בעל אמונה רבה בתכונות היהודים. פעם בפעם הוא מזכיר בכתביו הראשונים את הפחדנות כתכונה יהודית. וכמנהג אנשי אידיאות, שאינם מאמינים במעלות האדם, בסגולתו להגיע אל הטוב מרצונו החפשי, מבקש גם ז'בוטינסקי לכפות את הטובה על העם, בעל כרחו. זהו, בעצם, היסוד של הדיקטטורה: חוסר אמונה ברצונו החפשי של האדם, ואמונה באפשרות להנחיל ערכים חשובים לעם, או לאדם, בכוח משטר כפוי. אולי, מכאן מתחיל הקשר הנפשי של ז'בוטינסקי אל תנועות בעלות מגמה דיקטטורית. על כל פנים, לאחר התלבטות מסוימת, מתחיל אז ז'בוטינסקי לחפש דרכים להגשים את רעיון הגדודים בכוח של כפייה.

הרעיון להטיל חובת צבא על היהודים הרוסים שבלונדון לא היה רעיונו המקורי של ז'בוטינסקי. אותו הגו יהודים אנגלים מתבוללים, אשר חששו להתגברות תנועת האנטישמיות באנגליה למראה צעירים יהודים שחיים להנאתם בשעת המלחמה ופטורים מכל חובה. מתבוללים אלה הוציאו גם קול-קורא ליהודים הרוסים להתנדב לצבא. בתוך הכרוז הזה הובע איום, שאם לא יתנדבו — ישלחו חזרה לרוסיה.

בתחלה התנגד ז'בוטינסקי לדרכים אלה של האסימילטורים. „איומים אינם מביאים לידי התנדבות“, — הסביר ז'בוטינסקי את דעתו, בשיחה עם הרברט סמואל על הקול-הקורא הנזכר. אולם לאחר זמן-מה הסכים ז'בוטינסקי להקים את הגדודים העברים בדרך של הטלת חובה מצד הממשלה הבריטית על היהודים הרוסים. כמתוך בקשת התנצלות להסכמה זו, מדגיש ז'בוטינסקי פעם בפעם, בספרו על תולדות

הגדודים, כי בחזית ובכל מקום-של-סכנה נמצא, שהחיילים הלקוחים לצבא בכוח החוק אינם נופלים מן החיילים המתנדבים. ואמנם יתכן, כי ברגעי סכנה מסויימים, כשהגנת העמדה קשורה גם בהגנה על חיי המגין עצמו, פועל האינסטינקט יותר מן ההכרה, ואופיו של האדם חשוב אז הרבה יותר מאשר המניעים הנפשיים שהביאוהו לעמדה זו. אפשר שאז אין הבדל גדול בין מתנדב למגוייס בעל כרחו. אולם הגדודים העברים צריכים היו לשמש בטוי לתוקף רצונם הלאומי של היהודים. ותוקף זה נתגלה, הן בלהט לקראת ההשתתפות בכיבוש הארץ מידי התורכים, והן בעמידה בפני שלטונות הצבא, לשמירת האופי העברי של הגדודים, ואף בהגנת הארץ מפני פרעות, שלא לפי הפקודה והסדר המקובלים. אכן, בכל המקרים האלה נתגלה הבדל עצום בין הגדוד המגוייס מאנגליה, אשר היה פסיבי בכל המקרים האלה, ובין גדודי המתנדבים מא"י ואמריקה, אשר עמדו במערכות אלו בכל עוז. ודאי, גם ז'בוטינסקי ידע את ההבדל בין מתנדב למגוייס. הוא הלא ידע כ"כ להעריך את הופעתו של פִּיֶּרְסֶט, פועל מא"י, שהביא לו את הבשורה על הנכונות להתנדבות בקרב פועלי א"י. הערכה זו של ההתנדבות מוצאת לה בטוי אצל ז'בוטינסקי, גם כשהוא מתאר את העידוד שגרמה לו הודעת חיילי גליפולי בלונדון על נכונותם להתנדב שנית לגדודי הקלעים; אלא שהוא עצמו אין לו האמונה באפשרות להקים תנועת התנדבות בקרב המוני בני ישראל. חוסר האמונה בלבד מניע אותו להפוך את ההכרח לסגולה טובה, ולראות את הגיוס מתוך כפיה כשורה-במעלה להתנדבות.

ה.

אך תוצאות פעולתו של ז'בוטינסקי בענין הגדודים חרגו מתחומי המעשה הבלתי-אמצעי שלו, ולא הצטמצמו במסגרת, שהכרתו ואמונתו (או חוסר אמונתו) היו עלולים לקבוע לה. מאמציו להקמת כוח עברי עוררו הד חזק בחוגים אחרים, בעלי אמונה אחרת בכוחות הצפונים בעם. בני א"י, והפועלים בראשם, הקימו תנועת התנדבות סוערת, אשר ממנה תוצאות לגדוד הארצישראלי. חוגים עממיים באמריקה, ובראשם פועלי ציון, עוררו התנדבות בקרב צעירי היהודים באמריקה ויצרו את הגדוד האמריקאי.

ז'בוטינסקי עצמו התנדב כחייל בתוך כיתה בגדוד בריטי, אשר שימשה גרעין לגדוד העברי. הוא עלה למדרגת קורפורל, ואחר זמן קצר למדרגת קצין בתוך הגדוד היהודי שגוייס באנגליה. עם גדוד זה הגיע ז'בוטינסקי למצרים. ממצרים בא ז'בוטינסקי לראות את תנועת ההתנדבות בא"י ולסייע לה. הוא בא כשבוע ימים לפני בוא ועד הצירים — משלחת ההסתדרות הציונית — לא"י. הוא היה היהודי הציוני הראשון, שבא לארץ מעבר לים אחרי פרוץ המלחמה. כל חלקי הישוב צמאו לשמוע מפיו דבר על העולם היהודי, שא"י היתה מנותקת ממנו כל ימי המלחמה. אמנם ידעו ביישוב על חילוקי הדעות שבין ז'בוטינסקי לבין ההסתדרות הציונית, וז'בוטינסקי לא העלים את העובדה הזאת. אף-על-פי-כן נתקבלו דבריו כדברי מנהיג ציוני מוסמך. הן שמו היה בין המפורסמים ביותר בציונות הרוסית, והישוב בימים ההם היה כמעט כולו רוסי. שום חלוקי דעות ושום שאלות של סמכות לא יכלו להעיב בזמן ההוא את הסמכות של הנואם והסופר הציוני הנודע. גם הידיעה שהביא אותו ז'בוטינסקי, כי חיים ויצמן, — אשר דברו נעשה אז מכריע בכל השאלות של מדיניות ציונית, — תומך בתכניות הגדודים, סייעה במדה לא מעטה לכך, שגם המהססים והמתנגדים לגדודים התייחסו אל האורח בכל הכבוד, כאל דמות ציונית כללית. אך בהתלהבות מיוחדת נתקבל ז'בוטינסקי, כמובן, ע"י מאות המתנדבים.

בשעה שבא ז'בוטינסקי לארץ היתה תנועת ההתנדבות לגדודים נתונה במשבר. כי זה חדשים אחדים שמאות צעירי ישראל — רוב הפועלים והמתלמדים בארץ בימים ההם — הציעו את שרותם לצבא הלוחם, והיד המושטה לעזרה אינה מתקבלת. התנועה קמה מתוך התלהבות רבה, וגם מתוך התמרדות פנימית קשה. עסקני הישוב היססו, בחששם להשפעת ההתנדבות על גורל הישוב בחלק הארץ שטרם נכבש, ועל יחסן של מדינות הברית (גרמניה, אוסטריה וכו') ליהדות ולציונות; והמלחמה הרי טרם הוכרעה בימים ההם. החלטת המתנדבים על דעת עצמם נתקבלה כפריקת עול המשמעת. מפלגת „הפועל הצעיר” הרחיקה ללכת בתגובתה, עד כדי הוצאת המתנדבים מן המפלגה. הויכוחים בכל אספה וכינוס הגיעו למרום רתיחה, וכל זה ללא אפשרות של הגשמת הענין. שעליו מתנהל הריב הגדול בישוב, — ריב בגלל הקמת תנועה של מתנדבים, שאין רוצים לקבל את התנדבותם. מבוכה החלה להשתרר בלב רבים מהמתנדבים. הידיעה על בוא ז'בוטינסקי עוררה את התקוה, כי הוא יבהיר את המצב ויעזור להסיר את השלטונות מעמדתם המשוונה.

אכן, לא היה בידי ז'בוטינסקי כל מטה קסם, אשר ישנה את עמדת השלטונות. כארבעה חדשים אחרי בואו עוד נמשך סרובה של הממשלה; אולם הוא הביא אתו נסיון של התחלות צבאיות עבריות, שנתקלו אף הן תחילה בסרובים וחתירות. הוא הביא אתו את הגדוד העברי, שהוקם על אף הכל, והוא תבע עקשנות, התמדה, ללא רתיעה מפני מכשולים ואכזבות. עמידתו ואמונתו עודדו לא במעט את המתנדבים ועזרו להם לשמור על רוחם ולא להתיאש מחפצם במשך כל חדשי הסרוב הבריטי וההססנות היהודית.

ז'בוטינסקי הצליח לשפר גם את יחסו של הישוב אל המתנדבים. מגעו האישי עם עסקני הישוב הראשיים בימים ההם, וביחוד ההד שמצאו נאומיו המדיניים בקהל הרחב, הביאו שינוי ביחס הרשמי להתנדבות. בואו לארץ ובואו של ועד הצירים זמן קצר אחר זה, קבעו בדעת הצבור את העובדה, כי גורל הציונות נתקשר בנצחון מדינות ההסכמה. לא היה איפוא עוד טעם לראות את תנועת ההתנדבות כתנועת מרי של אונטוריסטים פוליטיים. החוגים „המיושבים” שבישוב החלו, איפוא, להשלים עם תנועת ההתנדבות. אפילו מפלגת „הפועל הצעיר”, שביססה את התנגדותה להתנדבות גם בטעמים אנושיים כלליים, פציפיסטיים, מלבד הטעמים המדיניים, החזירה למפלגה את חבריה המתנדבים. ההתנגדות לא עברה, אמנם, לגמרי, אולם לא עוד היתה זו מלחמה ב„התנדבות המזיקה”; זו קבלה עכשיו צורה של הספה להשארות בארץ, לשם שמירה על העמדות הקיימות ולשם פיתוח מפעלים חדשים, שהוכשר להם הקרקע עם כיבוש הארץ ע"י האנגלים.

ז'בוטינסקי לא היה מעולם איש, אשר ירכך ניגודים. לעולם לא ויתר על ההוקעה הפומבית החריפה ביותר של חטאות מתנגדיו ועל כל סממני השניגה והעוקץ ביחס למי שאינו מקבל את דעתו. ואף-על-פי-כן, הוא אשר גרם בהרבה באותו זמן לנטילת העוקץ מן המחלוקת שבין המתנדבים ומתנגדיהם בישוב. הוא הועיל בהרבה גם לעצם גידול תנועת ההתנדבות. ועידת המתנדבים, שנבחרה ע"י מאות מתנדבים, נתקיימה אמנם כחודש ימים לפני בוא ז'בוטינסקי לארץ-ישראל; אולם לא מעטים מבין המהססים והמתנגדים נתנו את ידם בפועל לתנועת ההתנדבות אחרי נאומיו של ז'בוטינסקי. הצלחותיו של ז'בוטינסקי גרמו קורת-רוח רבה ללב המתנדבים, ועם זה עוררו דבריו בקרבם גם איזה חוסר-סיפוק.

אָקט נפשי כביר היתה ההתנדבות למתנדבי א"י. הצורך להשתתף בליבוש הארץ, הרצון להקים כוח עברי, החלום על פתיחת שערי הארץ לפני מתנדבים עברים ועל מחנה עברי בארץ, אשר בו ירוכזו חיילים עברים הפזורים בחזיתות שונות, — כל אלה לא היו אך פרי של איזו קומבינציה שכלית, או בבואה של איזו אספקלריה פוליטית. היה בזה יותר משום מָקַע חדש, משום צורה חדשה למאנויים השרשיים הגלומים בשאיפת התחיה הציונית, אשר מצאו להם עד כה בטוי בארגון „השומר“, בעלייות השונות לארץ ובכל הצורות של ההתישבות העברית בתוכה. היסוד הזה נעלם מז'בוטינסקי. נאומיו היו מלאכת-מחשבת לא רק מצד הצורה, אלא גם מצד הניתוח הפוליטי החריף, אשר כבש, כאמור, להתנדבות, רבים מן המהססים, ואף מן המתנגדים, אך חסר היה בנאומים אלה המגע עם יסודות-בראשית, שהם היו המניעים הראשונים והעיקריים למעשה המתנדבים.

גם בשיחותיו האישיות של ז'בוטינסקי עם ראשי המתנדבים לא נתגלו אצלו נימות יותר נפשיות ביחס להתנדבות, והוא לא יצא מחוץ לגדר החשבון הפוליטי התכסיסי. ותפיסה זו יצרה חיץ מסוים בין ז'בוטינסקי לבין תנועת המתנדבים, עם כל הפעולה המשותפת האמיצה ועם כל ההערכה ההדדית הרבה.

בעצם הדבר היה חיץ קיים כמעט תמיד בין ז'בוטינסקי ובין האנשים שעסקו אתו יחד בעבודה צבורית. לעתים היה מספר בתמיהה על נסיונותיו עוד מימי ראשית פעולתו כנאם ציוני; הצעירים, שהיו מקבלים דבריו בהתלהבות ומברכים אותו בהצלחה, היו מעירים בו תרעומת על אשר נהגו להדריך את מנוחתו לפני הנאום ואחרי הנאום, מבלי להבין כי המטרה המשותפת מחייבת אותם לאפשר לו התכוננות שקטה יותר לנאום. אולי צדק ז'בוטינסקי בחשבונו זה. אך, פעולה צבורית אינה תמיד פעולה המתנהלת לפי חוקי חשבון. יש בה גם יסודות נפשיים, שערכם אינו נופל מערך החשבון. ז'בוטינסקי מעיד על עצמו ב„ספור ימי“, כי „איננו נוטה להתעמקות בתהומות הנפש“. ואולם בתנועה הדורשת מאת האדם לא רק תרומה, ולא רק את שארית שעות הפנאי שלו, כי אם את כל נפשו ומאודו, יש אשר נטיה זו להתעלם מתהומות הנפש, מקפחת את העיקר.

מי יודע, אם נטיה זאת להתעלמות נפשית לא קיפחה גם את הצלחתו הספרותית של ז'בוטינסקי. כשרונו הספרותי כפיליטוניסט, כמספר, כפובליציסט וכמתרגם הוא נעלה מכל ספק. ואף-על-פי-כן עדיין ספק הדבר, אם השפעתו בשדה הספרות תזכה לאריכות-ימים; כי גם בשטח זה של פעולתו מסר ז'בוטינסקי לצבור את כשרונותיו ולא את נפשו. אדם צעיר, שהיה שומע אותו מדבר בחוגים אינטימיים על אופני תרגום ועל דרכי כתיבה, היה נפתע לעתים באופן קשה. כי הלא צעירים תמימים כאלה נואלים לחשוב, כי גילויי המחשבה והרגש הם העיקר בכתיבה ובדבור ולא לימוד טכניקה מסוימת של אפני ביטוי.

בהקדמה ל„ספור ימי“ מעביר ז'בוטינסקי קו מבדיל בין חיי הסופר והעסקן ובין חיי האיש-הפרט. „שתי סוגיות החיים האלה“, כותב הוא, „נבדלות אצלי בגדר גבוהה מאוד; עד כמה שאפשר נמנעתי כל ימי מעירוב התחומים בין זו לזו“. גדר זו הפריעה מאוד לז'בוטינסקי בתנועה הציונית, וביחוד בתנועת הפועלים בציונות, אשר ידעה עיקר אחר בפעולה הצבורית — העיקר של מיזוג חיי הפרטיים והחברתיים של האיש. גדר זו הפריעה לז'בוטינסקי גם בפעולתו כיוצר הגדודים ופגמה בערכו ומשקלו האמתי בתוך הגדודים העברים.